

Jan Neruda (1834 – 1891): Písně kosmické (1878)

Struktura zkoušky:

I. Beletristický text:

A. Literární druh a žánr, umělecký směr / tvůrčí skupina, literárněhistorický kontext, údaje o autorovi ve vztahu k dílu;

- B. 1. Doba a místo (děje);
2. Hlavní postavy a jejich charakteristika;
3. Námět, témata, hlavní motivy;
4. Zvláštnosti kompozice;

C. Jazykové zvláštnosti a kulturní souvislosti;

(A mluví člověk:)

Jak lvové bijem o mříže,
jak lvové v kleci jatí,
my bychom vzhůru k nebesům,
a jsme zde Zemí spjatí.

Nám zdá se, z hvězd že vane hlas:
"Nuž pojd'te, páni, blíže,
jen trochu blíže, hrdobci,
jimž hrouda nohy víže!"

My přijdem! Odpust', matičko,
již jsi nám, Země, malá,
my blesk k myšlénkám spráháme
a noha parou cválá.

My přijdem! Duch náš roste v výš
a tepny touhou bijí,
zimniční touhou po světech
div srdce nerozbijí!

My přijdem blíž, my přijdem blíž,
my světů dožijeme,
my bijem o mříž, ducha lvi,
a my ji rozbijeme!

Seděly žáby v kaluži,
hleděly vzhůru k nebi,
starý jim žabák učený
odvíral tvrdé lebi.

Vysvětloval jim oblohu,
líčil ty světlé drtky,
mluvil o pánech hvězdářích
zove je "Světa krtky".

Pravil, že jejich hvězdný zkum
zvláštní je mírou veden,

dvacet že milionů mil
teprv jim loket jeden.

Tedy že, řekněm pro příklad
- věříme-li v ty krtky -,
k Neptunu třicet loket je,
k Venuši jen tři čtvrtky.

Rozmluvil se pak o Slunci
- žáby jsou divem němy -,
ze Slunce že by nastrouhl
na tři sta tisíc Zemí.

Slunce že velmi slouží nám,
paprskovými klíny
štípajíc věčnost na rok a
směnkové na termíny.

O kometách že těžká řeč,
rozhodnout že to nechce,
míní však, že by nemělo
soudit se příliš lehce.

Nejsou snad všechny nešťastny,
nejsou snad zhoubny všechny,
o jedné ale vypráví
sám rytíř Luběněcki:

sotva se její paprsky
odněkud k nám sem vdraly,
vskutku se v glinské hospodě
hanebně ševci sprali.

O hvězdách potom podotknul,
po nebi co jich všude,
skoro že samá slunce jsou,
zelené, modré, rudé.

Vežmem-li pak pod spektroskop

paprsek jejich světla,
že v něm naleznem kovy tyž,
z nichž se i Země spletla.

Umlknul. Kolem horlivě
šuškají posluchači.
Žabák se ptá, zdaž o světech

ještě cos zvědít ráčí.

"Jen bychom rády věděly,"
vrch hlavy poulí zraky,
"jsou-li tam tvoří jako my,
jsou-li tam žáby taky!"

II. Nebeletristický text:

- A. Funkční styl, obsah, účel, vztah k prvnímu textu;
- B. Jazykové apod. zvláštnosti.

Literární ambice má Jules Verne již od mládí, do světa literatury ho jako tajemníka pařížského Théâtre lyrique uvádí sám A. Dumas st. Na počátku své umělecké kariéry se Jules Verne pokouší o tvorbu dramatickou, nemá ale se svými dramaty úspěch – na dráhu romanopisce ho pak přivede velký ohlas jeho cestopisných románů (např. „Pět neděl v balóně“ (Cinq semaines en ballon) 1863), vydávaných v ediční řadě „Podivuhodné cesty“ u nakladatele Hetzela.

Záhy se pak Jules Verne stává světoznámým spisovatelem pro mládež (i když sám si přeje napsat „román o vědě“ pro dospělé), svými, poutavým stylem psanými dobrodružnými romány, v nichž jsou zobrazeny nejrůznější, ve Vernově době (zatím) neexistující, technické vynálezy, se stává zakladatelem nového literárního žánru, tzv. sci-fi, tj. vědecko-fantastické literatury, zároveň jimi neskrývaně sleduje výchovné cíle. Jules Verne věří, že rozvoj moderní techniky povede zároveň k rozvoji lidské společnosti, že přispěje k sociálnímu a morálnímu pokroku lidstva.

Jan Neruda: Vůdčí představitel literárního hnutí družiny májové, průkopník kritického realismu, publicista, prozaik a básník.

Narodil se v Praze na Malé Straně 9. července 1834. Na Malé Straně chodil do školy, zpočátku německé, později na Akademické gymnázium, jehož ředitelem byl tehdy Václav Klicpera. Po maturitě začal studovat na právnické fakultě, studia však z finančních důvodů nedokončil. Velmi často cestoval, navštívil Paříž, Balkán, Orient, Itálii a Německo. Stal se žurnalistou, nejprve psal pro německý časopis, později pracoval jako fejetonista v deníku Čas, poté v Hlase a od roku 1865 v Národních listech. Jan Neruda se aktivně podílel na politickém ruchu, podílel se na formování demokratického křídla mladočeské strany. Jan Neruda byl neaktivnějším členem literární skupiny, která připravila almanach Máj. Stal se hlavním mluvčím májovců v polemikách s představiteli konzervativního pojetí české literatury. Proti nim vydal roku 1858 anonymně veršovanou satiru „U nás“ a časopise Obrazy života a Rodinná kronika uveřejnil několik studií. V roce 1865 založil a do roku 1866 redigoval s V. Hálkem Květy. Zemřel 22. srpna 1891 v Praze.

Celá Nerudova tvorba vychází z konkrétních životních a společenské reality, promítá se do ní Nerudovo mládí, život na Malé Straně, Nerudovy lásky. Nejrozsáhlejší částí jeho tvorby je spjata s novinářskou činností, napsal více než 2000 fejetonů. Sám Neruda se pokusil svoje fejetony rozřadit podle žánrů do pětisvazkového výboru Fejetony (dva svazky nazvané Studie, krátké a kratší, svazek Žerty hravé a dravé a dva svazky cestopisných črt Menší cesty a Obrazy z ciziny). Pro rozvoj žurnalistických forem prózy mají velký význam především sociální studie prvního svazku Studií, krátkých a kratších. Velmi vzácné jsou i fejetony z roku 1863 Pařížské obrázky. Otec byl vysloužilý voják, který vlastnil trafikou, kde malí Jan často sedával a poslouchal příběhy občanů z Malé Strany, které si zapisoval a poté také vydal ve svých povídkách.

Jan Neruda byl vůdčí osobností literární skupiny májovců (z mladých ještě Vítězslav Hálek a Karolina Světlá; ze starších Božena Němcová a Karel Jaromír Erben). Tvořili v duchu moderního realismu. K romantiku Máchovi se hlásili proto, že – podobně jako on – nechtěli psát o prvoplánově vlasteneckých, ale naopak o všelidských tématech (jako Dickens, Balzac apod.). Neruda byl též výtečný novinář, zakladatel české fejetonistiky.

Písně kosmické čerpají z dobové oblíbené popularizované astronomie (francouzský astronom Camille Flammarion a jeho krajan romanopisec Jules Verne). Neruda je vydal v r. 1878, tedy ve stejné době jako povídky malostranské; tím ukončil svůj mnohaletý knižní půst poté, co je sociálně kritická sbírka Knihy veršů mu odebrala tuctové čtenáře lačného optimistického, bezproblémového světa (o něm básnil Hálek).

V Písních kosmických Neruda vidí vědecké usilování o poznání vesmíru jako obecnou metaforu lidského usilování o překonání dosavadních mezí poznání i úspěchů v nejrůznějších oblastech. Poznání vesmíru i světa jako celku je pojato zcela necírkevně a souvisí i s odvahou českého živlu o výraznější místo na slunci. Ovšem je třeba se vypořádat s dosavadní omezeností: žabák je tragikomický diletant, který se snaží svézt na módní vlně pseudozájmu o vědu, ale nedokáže se vymanit ze světa pověr a amatérských nesmyslů. Pro jeho posluchačstvo, ještě omezenější, než je on sám, je to ale dobré dost.